

Datum
2021-09-14

Diarienummer
KS 00350-2021

Till Justitiedepartementet

Yttrande - Remiss - Gode män och förvaltare - en översyn SOU 2021:36

Remitterande instansens diarienummer: Ju2021/01883

Övergripande kommentarer

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36 till Östersunds kommun för yttrande senast den 8 oktober 2021.

Östersunds kommun är positiv till utredningens förslag om ändringar i regelverken som berör gode män och förvaltare. Kommunen delar utredningens inställning att medborgaren som ställföreträdaren har att värna om dvs huvudmannen, utgör en skyddsvärd grupp i samhället som inte sällan befinner sig i en utsatt situation helt beroende av sin ställföreträdare. Det är därför positivt att lagstiftningen förtydligar och stärker huvudmannens möjligheter att tillvarata sina rättigheter, ställföreträdarens skyldigheter samt överförmyndarverksamheternas ansvar som tillsynsmyndighet. Östersunds kommun är särskilt positiv till att en ny central myndighet inrättas som tilldelas huvudansvaret för överförmyndarverksamheten. En central myndighet som ombesörjer nationella riktlinjer, vägledningar samt bistår med utbildningsmaterial till kommunerna, bedöms leda till större rättssäkerhet då ställföreträdare i olika kommuner ges samma förutsättningar. Även överförmyndarverksamheterna gynnas stort av möjligheten till ökat stöd och utbildning ut till verksamheterna.

För de avsnitt i remissen som inte kommenteras särskilt nedan, ställer sig Östersunds kommun bakom utredningens förslag.

Kommentarer till specifika delar av remissen

Avsnitt 5 Huvudmannen i fokus

5.5.1 Ställföreträdaren ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning

Östersunds kommun ställer sig bakom förslaget att det uttryckligen skrivs in i föräldrabalken att en ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs. Dock saknas ett vägledande resonemang hur ställföreträdaren ska agera för att anses ha uppfyllt lagkravet. Detta i synnerhet då många huvudmän saknar möjlighet att förmedla sin vilja. Hur långt sträcker sig ställföreträdarens skyldighet att utröna huvudmannens vilja eller förmodade vilja, vilka kriterier kan ställföreträdaren luta sig mot i sin bedömning och följer dokumentationsskyldighet med lagkravet? Mot bakgrund av att en majoritet av alla ställföreträdare är ”lekmän” dvs inte professionella ställföreträdare, finns behov av tydlig vägledning vilket är så grundläggande att det inte bör överlåtas till praxis.

5.5.2 Huvudmannens medel ska i skälig omfattning användas för hans eller hennes välbefinnande

Östersunds kommun delar utredningens bedömning att dagens regelverk kan medföra ett onödigt stort fokus på att huvudmannens tillgångar sparas på hög, istället för att komma huvudmannen tillgodo när ekonomiskt utrymme finns. Östersunds kommun ställer sig därför bakom förslaget att huvudmannens medel i skälig omfattning även ska användas för hans eller hennes välbefinnande, utöver uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Genom denna lagändring tillförsäkras huvudmannen större möjligheter till en ”vardag med guldkant” vilket får anses berikande för huvudmannen och helt i linje med tanken att huvudmannen i så stor utsträckning som möjligt, ska kunna leva ett ”vanligt liv” med utrymme till valmöjligheter, trots att ställföreträdare har förordnats. Även den huvudman som inte kan uttrycka sin önskan eller samtycke, får antas gynnas av ökade möjligheter till aktiviteter eller inköp för hans/hennes välbefinnande. För att lagändringen ska få genomslagskraft, efterfrågas dock att begreppet ”välbefinnande”, förtydligas och exemplifieras till vägledning för lagens tillämpning.

Avsnitt 6 Huvudmannens och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet

6.4.1 Ökad insyn för huvudmannen

Östersunds kommun ställer sig positiv till att ställföreträdaren får en lagstadgad informationsskyldighet om sin verksamhet till huvudmannen. I förslaget görs dock undantag från informationsskyldigheten om det föreligger *särskilda skäl*. För att säkerställa att inte begreppet särskilda skäl används så frikostigt att huvudmannen går miste om sin ökande rätt till insyn, är det av stor vikt att begreppet *särskilda skäl* förtydligas. Vidare bör det framgå vilka åtgärder, om några, som ska vidtas om en ställföreträdare brister i sin informationsskyldighet.

Avsnitt 8 Huvudmannens möjligheter att få information och stöd från Överförmyndaren

Östersunds kommun avstyrker förslaget att ytterligare reglera myndighetens skyldighet till service och tillgänglig. Överförmyndaren har redan med befintlig lagstiftning en långtgående serviceskyldighet (6§ förvaltningslagen) samt krav på tillgänglighet för medborgaren (7§ förvaltningslagen). Det framgår även ur den befintliga lagstiftningen att myndigheten ska anpassa sin serviceskyldighet och tillgängligskyldighet efter medborgarens behov. Om utredningen visar att myndigheten brister i sitt åtagande, bör bristen arbetas bort genom utbildning och genom Länsstyrelsen kontroller som tillsynsmyndighet, snarare än en dubbelreglering på området. Att genom detta förslag inrätta en särreglering i form av dubbelreglering för endast en av samhällets många skyddsvärda grupper, är inte en önskvärd utveckling av lagstiftningen.

Avsnitt 12 Utbildning för ställföreträdare

12.5.2 Introduktionsutbildningen ska vara obligatorisk

Östersunds kommun ställer sig bakom förslaget att ställföreträdare måste genomgå en introduktionsutbildning för att kunna utses som ställföreträdare. Östersunds kommun ser även positivt på förslaget att ställföreträdaren ska kunna skjuta upp introduktionsutbildningen upp till tre månader, om det föreligger *särskilda skäl*. Som kommunen även tidigare framfört i detta yttrande, saknas ett vägledande resonemang kring begreppet *särskilda skäl*. Begreppet bör utvecklas ytterligare i

kommande proposition alternativt att den nya myndigheten ges i uppdrag att lämna riktlinjer för lagrummets tillämpning. Vidare bör konsekvensen av en utebliven obligatorisk utbildning efter dispensperioden, klargöras. Ska ställföreträdaren anses olämplig och fråntas uppdraget som ställföreträdare om utbildningen inte genomförts innan tremånaders-fristen löpt ut, eller åligger det överförmyndaren att göra nya försök att förmå ställföreträdaren att genomföra utbildningen? Förslagsvis bör en utebliven introduktionsutbildning efter att tre-månaders fristen löpt ut, föranleda att ställföreträdaren direkt diskvalificeras och fråntas sina uppdrag. Ett förfarande som innebär att överförmyndaren upprepade gånger ska påminna ställföreträdaren att genomgå grundutbildningen, innebär att syften med lagrummet går förlorat. En ställföreträdare som diskvalificerats pga utebliven introduktionsutbildning, bör dock på nytt kunna utses som ställföreträdare, under förutsättning att utbildningen genomförs.

Avslutningsvis saknar förslaget vägledning i hur nuvarande ställföreträdare ska hanteras i denna fråga. Att lagrummet inte kan tillämpas retroaktivt på redan tillsatta ställföreträdare följer av praxis, men hur ska överförmyndarnämnden se på nya uppdrag som erbjuds en redan förordnad ställföreträdare som valt att inte genomföra grundutbildningen. Ger lagrummet utrymme för överförmyndarnämnden att kräva att ställföreträdaren genomgår grundutbildningen för att få nya uppdrag? Kommunen önskar ett förtydligande i denna del då det är en rättssäkerhetsfråga.

Avsnitt 19 Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

19.9 överväganden och förslag

Östersund avstyrker förslaget i den delen där det föreslås ett lagkrav på att överförmyndare, nämndledamöter och ersättare ska genomgå en introduktion för att vara valbara till uppdraget i överförmyndarnämnden.

Östersunds kommun delar utredningens uppfattning att de som ansvarar för överförmyndarverksamheten ska uppfylla kraven på lämplighet, omdömesförmåga, erfarenhet och rättrådighet men att lagstifta om ett formellt valbarhetskriterium, kommer i konflikt den fria nomineringsrätten. Den fria nomineringsrätten vilar på att de folkvalda på lokalnivå som bär ansvaret för att utse sina företrädare i kommunens politiska organisation.

Avslutningsvis påpekas att det inom en kommun finns flera nämnder där politiskt valda ledamöter fattar beslut med samma dignitet som inom överförmyndarverksamheten. Utredningen har inte kunnat visa på några sådana särskilda omständigheter som stödjer att överförmyndare, ledamöter i överförmyndarnämnden samt ersättare skulle kräva en sådan särreglering som framkommer i förslaget.

Avsnitt 20 Överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform

20.7.1 Överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen

Östersunds kommun avstyrker förslaget att överförmyndarnämnd ska vara en obligatorisk organisationsform för överförmyndarverksamheten. Förslaget strider mot det kommunala självstyret där det framgår att kommunerna själva väljer hur man organiserar sin verksamhet. Sveriges kommuner ser olika ut och har helt olika förutsättningar varmed kommunerna inte bör låsas till en viss organisationsform. Kommunen instämmer i att överförmyndarverksamheten ska bedrivas med hög kvalitet, men menar att en övergång till överförmyndarnämnd inte i sig leder till ökad rättssäkerhet eller högre effektivitet. Vidare anser kommunen att förslaget om att inrätta en ny central förvaltningsmyndighet som arbetar med att utbilda handläggare, upprätta enhetligt utbildningsmaterial till ställföreträdare m m, kommer att medföra en kvalitativ förbättring inom kommunernas överförmyndarverksamheter vilket ökar både rättssäkerhet och effektiviteten. Den nya centrala förvaltningsmyndighetens arbete torde ha en större inverkan på rättssäkerheten och effektiviteten, än vad en obligatorisk organisationsform kan åstadkomma. Mot denna bakgrund är det inte proportionerligt att det kommunala självstyret inskränks.

Avsnitt 22 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap 4§ föräldrabalken

Östersunds kommun ställer sig bakom förslaget att handläggning av otvistiga ärenden om anordnande, omprövning och upphörande av godmanskap ska flyttas från domstolarna till överförmyndarna. Kommunens bedömning är att en ökad beslutanderätt kommer att innebära en effektivisering, eftersom överförmyndarnämnden redan idag utreder ärendena åt domstolen samt ger förslag på ställföreträdare. Att överförmyndarnämnden även ges beslutanderätt i otvistiga ärendena innebär därmed en snabbare handläggning då ett ärende inte längre behöver skickas mellan två myndigheter inför kompletterande utredning eller vid beslut. Dock är kommunen kritisk till den ekonomiska beräkning som utredningen stödjer sig på (se kommentarer under avsnitt 28.5.2)

Avsnitt 26 Frågor om digitalisering

26.5.3 Digitalisering i överförmyndarverksamheten

Östersunds kommun är positiv till att frågan om digitalisering belyses då detta får anses vara en naturlig och ofrånkomlig fråga för framtiden. Ska samhället lyckas med att attrahera framtidens ställföreträdare, måste uppdragen vara möjliga att genomföra med ny teknik. Kommunen vill dock särskilt trycka på att frågan om digitalisering inte kan ligga på kommunerna utan måste ombesörjas av staten.

Kostnaderna för digitaliseringen får antas vara alltför betungande, särskilt för små kommuner. Vidare kräver en effektiv digitalisering att arbetet blir enhetligt och kommungränsöverskridande.

Avslutningsvis vill Östersunds kommun, trots sin positiva inställning till digitaliseringen, även belysa att den digitala möjligheten kan vara till nackdel för huvudmän som har en sjukdomsbild där man utnyttjar eller utnyttjas att använda digitala tjänster. Östersunds kommun efterlyser därför att man i det framtida digitaliseringsarbetet, strävar efter en digital lösning som möjliggör dubbelsignering. Genom en sådan lösning ges huvudmannen möjlighet att ta del av samhällets digitala utveckling utan att riskera sin ekonomi. Digitaliseringsarbetet måste även beakta att en stor del av huvudmännen inte har möjlighet att ta till sig den nya tekniken. Digitaliseringen får därför inte leda till att överförmyndarverksamheten blir mer svårtillgänglig för denna grupp.

Avsnitt 28 Konsekvenser

28.5.2 Konsekvenser för kommunerna

Östersunds kommun delar inte utredningens analys över kostnadsberäkningen och vill att den ses över.

Utredningen föreslår i avsnitt 22.7.1 att beslutanderätten i ärenden om anordnande, omprövning och upphörande av godmanskap som är otvistiga, ska överföras från domstolarna till överförmyndarverksamheterna. I förslaget räknar man att överförmyndarverksamheterna kommer att få samma kostnader som domstolen har för dessa ärenden idag, varmed domstolen statliga medel fördelas från domstolen till kommunerna. Detta antagande tar inte hänsyn till den merkostnad det innebär för överförmyndarverksamheterna att ställa om verksamheten för att kunna hantera dessa ärenden. Det kommer att krävas utbildningsinsatser, nya arbetsrutiner samt nyrekrytering av handläggare. Överförmyndarverksamheterna kommer även att behöva rekrytera kanslisterna för att hantera den ökade mängden korrespondens, telefonkontakter o dylika administrativa arbetsuppgifter. Utredningen beaktar inte heller att merparten av de förslag som framgår ur SOU 2021:36, innebär större krav på internutbildning för att höja kompetensen hos handläggarna, mer omfattande utbildningsinsatser för ställföreträdare samt krav på snabbare handläggning och mer omfattande kontroller av ställföreträdarens arbete m m. Frågan som väcks är hur väl rustad överförmyndarverksamheten är att verkställa alla dessa förbättringsåtgärder samt utökade arbetsuppgifter samtidigt. Att då beräkna kostnaden för den utökade beslutanderätten enbart på domstolens kostnad, som idag finns i en väl inarbetad verksamhet, tar inte hänsyn till att det kan krävas större kostnader för överförmyndarverksamheterna då dessa förväntas göra förbättringar på flera områden samtidigt. Vidare redogörs tydligt i utredningen att det varit svårt att beräkna kostnadsökningen för den utökade beslutanderätten Detta eftersom domstolen saknar underlag för en tillförlitlig kostnadsberäkning. Mot bakgrund av att utredningen uppger att det saknas uppgifter om hur stora resurser i

form av årsarbetskrafter som krävs för de ärenden som överflyttas till kommunerna, bör kostnadsberäkningen vara mer generös än vad som föreslås i utredningen. I annat fall finns risk att förslagets förändringar som ska medföra kvalitetsförbättringar till skydd för huvudmännen, går förlorade när det saknas resurser att samtidigt hantera både förbättringsarbetet och utökade arbetsuppgifter. Detta i synnerhet då statistik visar att de arbetsuppgifter som överförmyndarverksamheterna föreslås överta från tingsrätterna, ökar i antal från år till år.

Avslutningsvis vill Östersunds kommun även reservera sig mot hur utredningen räknar med att digitaliseringen ska medföra effektivitetsvinster som möjliggör förslagets genomförande. Utredningen ser inte ut att ha kartlagt hur långt överförmyndarverksamheterna kommit i digitaliseringsresan eller om de tekniska lösningarna finns tillgängliga på marknaden. Innan dessa frågor har utretts ytterligare bör effektivitetsvinsterna beräknas med stor försiktighet. Detta i synnerhet då övervägande delen av förslagen beräknas vara genomförda inom endast två år.

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Kommunledningsförvaltningen

Yttrandet skickas till justitiedepartementet via e-post till ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.L2@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ju2021/01883 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

§ 292

Dnr 00350-2021

Remiss - Gode män och förvaltare - En översyn SOU 2021:36

Östersunds kommun har erhållit betänkandet Gode män och förvaltare-en översyn (SOU 2021:36) på remiss med möjlighet att yttra sig.

Under handläggningen inför yttrandet har samråd skett med områdeschef för överförmyndarens kansli.

Yttrandet ska vara justitiedepartementet tillhanda senast den 8 oktober 2021.

De förslag som utredningen redogör för i SOU 2021:36 innebär regeländringar med tydligare krav och förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare. Huvudmännen ska ges bättre stöd och ställföreträdarna ska ges fler och bättre utbildningsinsatser.

Överförmyndarnämnd föreslås som obligatorisk organisationsform och det ställs krav på introduktionsutbildning för ledamöternas valbarhet till nämnden.

Vidare föreslås att en ny central myndighet inrättas som får det övergripande ansvaret över all överförmyndarverksamhet. Den nya myndighetens arbete, tillsammans med digitaliseringsarbete, antas medföra sådana effektivitetsvinster, att domstolarna kan överlåta delar av sin handläggning och beslutsfattande i ställföreträdarfrågor till överförmyndarverksamheterna.

Förslagen kommer att godkännas i flera etapper. Merparten av de föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023. Senast den 1 januari 2027 föreslås samtliga författningsförslag ha trätt i kraft.

Kommunstyrelsens beslut

1. Kommunstyrelsen beslutar att anta kommunledningsförvaltningens förslag till yttrande daterat 2021-09-14, som sitt yttrande över betänkandet Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Förvaltningens förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att anta kommunledningsförvaltningens förslag till yttrande daterat 2021-09-14, som sitt yttrande över betänkandet Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36.

Underlag för beslut

- Kommunledningsförvaltningens tjänsteskrivelse 2021-09-15
- Förslag till yttrande av betänkandet Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36, daterad 2021-09-14
- Gode män och förvaltare - en översyn, SOU 2021:36

Beslutet skickas till

- Justitiedepartementet per e-post: ju.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till ju.L2@regeringskansliet.se
- Gemensamma överförmyndarnämnden Åre, Krokom och Östersund
- Områdeschef överförmyndarkansliet Marielle Mellberg
- Kommunjurist Veronica Mattsson